

הערכה אלטרנטיבית בחינוך - פורטפוליו בשנות ה-90 ראשית הדרך

הפתעה: אין יותר מבחני פתע ביסודיים

התיק יכול, בין היתר, מיומנות, עבודות בנושא אישי ודפי עבודה. כל מורה יקיים שני מפגשים בכל שלישי, שבהם ידווח לכל תלמיד על הישגיו. "תיקי העבודות יישמרו בכיתה במקום קבוע ונגיש, על מנת שתלמיד או הוריו יוכלו לעקוב אחרי ההתקדמות כפי שישתקף מהתיק".

משרד החינוך קבע שחלק מהמבחנים ייבדקו על ידי התלמידים. "המבחנים אמורים לבדוק רק מה התלמיד יודע, ולא שום דבר אחר", נקבע, "יש לפסול כל שימוש במבחנים שלא לצורך בדיקה הוגנת של ידיעות התלמיד. מורים צריכים לעקור מלב תלמידיהם כל חשד שהם השתמשו במבחנים כדי לנקום או להעניש. לתלמידים זכות לדעת את הנימוקים להערכת המבחנים, ועל המורים להסביר אותם באורך רוח לתלמידים המבקשים זאת".
רן רזניק

לקוח מתוך עיתון "העיר"
יום ו' 6/5/1994

"מורים צריכים לעקור חשש שמבחנים ניתנו כדי לנקום"

משרד החינוך ניכש לאחרונה מדיניות חדשה למבחנים ביסודיים. המשרד אוסר לערוך מבחני פתע, "שבמקרים רבים ניתנים כעונש על התנהגותם של התלמידים". הדו"ח קובע, כי יש לערוך את המבחנים בזמנים שנקבעו מראש, כדי שהתלמידים יבואו "מוכנים מבחינה נפשית". ההוראות קובעות שלא ייערכו עוד מבחנים חיצוניים בכיתות א' עד ג', ואת "המבחנים הפנימיים יש להיחר מלהפוך לכלי מיון והצבה, הקובעים את מעמדו ומיקומו של תלמיד בסולם החברתי של הכיתה ומנומרים אותו מראש למסלול של הצלחה או כישלון".
המשרד דורש גם שיוכן תיק עבודות (פורטפוליו) לכל תלמיד.

תאריכים: פורטפוליו; reflections (הרהרנות); נורמות (מבחנים); מבחני קריטריון; קריאה וולונטרית; קריאה
אותנטית; עבוד מידע; מטה-קוגניציה.

מהו פורטפוליו?

פורטפוליו הוא קולקציה של דגמי עבודות מגוונות ורבות שנאספו במשך זמן. אמנים משתמשים בו בדרך כלל כדי להראות הישגיהם. הפורטפוליו כולל מקורות אינפורמציה רבים, המשקפים את ההתפתחות המקצועית.

תיק פורטפוליו של אמן, הכולל את הטוב ביותר שיש לאמן להציע, לא רק משקף מיומנויות והישגים, אלא הוא עוזר לאמנים להבין את עצמם ומעודד אותם להמשיך לעבוד.

(Valencia, '90)

בתחילת שנות ה-80, שימש הפורטפוליו אחד האמצעים הפופולריים ביותר לזיהוי סטודנטים מוכשרים לאמנות. (Clark & Zimmerman, '83)

תחומי השימוש בפורטפוליו

הפורטפוליו נמצא בשימוש בתחומים ובנושאים מגוונים, כגון: פקידות, תקשורת עסקית, איגודים פרסונליים והעסקת עובדים, פיתוח קריירה, סוציולוגיה, פסיכולוגיה, מצוינות, רפואה וסיעוד, רפואת שיניים, הנדסה כימית, קריירות טכניות, כתיבה טכנית, מעמד האשה המודרנית, אמנות (ציור, כתיבה), מוזיקה, נכים, אקדמאים וחינוך.

תחום החינוך כולל: קריאה, כתיבה, לימוד שפות, מנהיגות חינוכית, מינהל החינוך, מחקר ופיתוח, הכשרת מורים, חינוך קהילתי, חינוך גבוה, חינוך חוקי.

פורטפוליו בתחום החינוך

הפורטפוליו בתחום החינוך הופיע לראשונה בניו-יורק בניסיון ללמד כתיבה.

מאז הרבו להשתמש בו חוקרים רבים. Krest למשל, השתמשה בו שימוש רחב ומגוון במשך כ-שש שנים (1984-1990). בשנת 1989 כשחיפשו מורים, חוקרים ואנשי חינוך בפיטסבורג אלטרנטיבה להערכה סטנדרטית של הישגים הם חקרו ובדקו אצל אמנים, מוסיקאים וסופרים, כיצד אלה מעריכים את עבודות חייהם. הם מצאו שמהשותף לכל אלה הוא, שמירת קולקציות של רעיונות, טיטות, או שאלות, בפרק זמן ממושך. לכל אחד מאגר של חומר ממנו הוא שולף ובונה דברים. אנשי פיטסבורג פיתחו על סמך הדוגמאות הללו מערכת פורטפוליו במסגרת תכנית שנקראה "PROPEL" והשתמשו בה להוראת אמנות, מוזיקה וכתיבה. (Wolf, '89)

מאז התרחב השימוש בפורטפוליו כתהליך הוראה וכשיטת הערכה, כשהשאלה העיקרית הנשאלת ע"י העוסקים בו היא: האם ההערכה באמצעות הפורטפוליו היא אלטרנטיבה טובה לשיטות ההערכה הסטנדרטיות?

הערך האמיתי של ההערכה באמצעות הפורטפוליו בחינוך אינו בארגון התיקיה או מיקומה בחדר מסוים, אלא בשוני שחל בתלמיד ובמורה.

פורטפוליו מייצג פילוסופיה, הרואה בהערכה חלק אינטגרלי של תהליך ההוראה-למידה. זוהי פילוסופיה המביאה בחשבון:

א. את התהליך והתוצר יחד.

ב. את מערכת האינטראקציה בין מורה לתלמיד בהערכה, בהיתפתחות ובהתקדמות. (Valencia, '90)

קונצפציות עיקריות ביישום הפורטפוליו בתחום ההוראה-למידה;

א. פורטפוליו בחינוך הוא קולקציה של העבודות הטובות ביותר של התלמיד, המשקפת ומתעדת את התפתחותו האפקטיבית והקוגניטיבית במשך זמן.

הפורטפוליו כולל:

1. **מדגמי עבודות של התלמיד** (שנבחרו ע"י התלמיד או המורה או ע"י שניהם יחד). הפורטפוליו יכול לכלול כל דבר המשקף את השגיו התלמיד: ראיות שהתלמיד קורא להנאתו, מדגמים של קומוניקציה בע"פ, סקרים של עמדות ואינטרסים, סיפורים, רישומים לעיתון, טיוטות של עבודות, דגמים של עבודות טובות ביותר, רשמי-קול, חזרות, חומרי גלם לכתיבה, קטעים בלתי ערוכים, רעיונות לכתיבה, הערכה עצמית, הערכת חברים, הערות חברים על עבודות ועוד. הבחירה יכולה להיעשות באופנים שונים: מורה צופה ומנווט ותלמידים בוחרים, מורה בוחר ומציע לתלמיד או התלמיד בוחר, דיון עם התלמיד, דיון בהצעות של חבריו, דיון בהערות של אחרים על עבודות התלמיד ועוד.
2. **הערות ותצפיות של המורה.**
3. **הערכה עצמית תקופתית של התלמיד.**
4. **הערות של מורה ושל תלמיד – תוצאות של אינטראקציות ביניהם.**

(Valencia, '90)

ב. התלמיד והמורה מבינים את הערך ואת הרלוונטיות של כל פריט הנמצא בפורטפוליו. הדיון בהם (הביטוי הוורבלי) עשוי להביא לידי הכרה בצורך בשיפור, דבר המגדיל את כושר הביצוע והשליטה האישית של התלמיד.

ג. שימוש יעיל בפורטפוליו מסייע לקבלת החלטות. בדיקת הפורטפוליו ע"י המורה בזמנים שונים ובדיקת הפורטפוליו ע"י תלמידים ו/או בשתוף עם חבריהם בזמנים אחרים, והאינטראקציה ביניהם, מסייעים לקבלת החלטות לגבי תוכנון אישי וכיתתי לטווח קצר ולטווח ארוך.

ד. אפשר להסתכל על הפורטפוליו כעל גשר חשוב בין ההערכה הפורמלית להוראה בכתה.

ה. הפורטפוליו הוא כלי גמיש, מתאים להשגת מיומנויות שונות. המפתח להכנתו הוא התאמתו לכתות שונות, ליכולות שונות, ולרמות של תלמידים בעלי מוטיבציות שונות.

ו. הפורטפוליו מרחיב אופקים, בהיותו מרחיב את תחום העשייה של התלמיד.

ז. פורטפוליו הוא סיפור של פיסת אבולוציה; הראיה שלו היא התפתחותית. (Wolf, '89)

ה. דרך הפורטפוליו של התלמיד אנו מכירים אותו כקורא, ככותב, וכאדם חושב ולא "כמספר" או "כציון". (Rief, '90)

תיכנון הפורטפוליו

פורטפוליו הוא תכנית. רצוי לערוך סלקציה של הפריטים הכלולים בו, וכן להגדיר ציפיות מראש.

טבעו של הפורטפוליו תלוי בתיכנון מטרותיו. מספר הפריטים בו, עשוי להיות בלתי - מוגבל. אולם עליו להיות ממוקד, אחרת יהיה קשה למצוא בו קשרים ואיכויות. תיכנון מטרות וציפיות הופך את הקולקציה לאיכותית. Valencia, (1990) מציעה לעבוד על שתי רמות הערכה.

1. ראיות מהימנות הנדרשות מכל התלמידים. ראיות אלה יאפשרו למורים לבדוק באופן סיסטמתי את התקדמות הכתה ואת ההתקדמות האישית של כל תלמיד.
  2. ראיות תומכות: עבודות ופעילויות נוספות בהתאם לבחירת התלמיד או המורה. הבאת ראיות אלה עשויה להיות תוצאה מפעילות ספונטנית כלשהי או ממוטיבציה של התלמיד. ראיות אלה מוסיפות עומק וגוון להערכה. כאן באה לידי ביטוי יחודיות של כתה מסוימת, או של התלמיד כאינדיבידואל.
- ניתן לתכנן את בדיקת הפורטפוליו בשתי צורות:

1. בדיקת הראיות עצמן - הפריטים דרכם נמדדת ההתקדמות של התלמיד.

2. סיכום או סינתזה של העבודות - הערכה כוללת העוזרת למקם את התלמיד בהתאם למטרות ולציפיות. סיכום כזה יכול להיעשות תקופתית, ולשמש חומר לדיון עם התלמיד, עם הורים, עם מנהלים, אדמיניסטרטורים ועוד. (Valencia, '90)

על מנת להבין את עקרונות הפורטפוליו נחוץ להקים סדנאות להשתלמות מורים.

תהליך הכנת הפורטפוליו

אם ימולאו התנאים הבאים ניתן יהיה ליישם את הקונצפציה של הפורטפוליו בכל כתה ובכל נושא:

א. המורה יציע עבודות רבות ושונות. גם התלמיד יוכל להציע עבודות.

ב. התלמיד יבחר מרצונו החופשי פעילויות מתוך מיגוון רב של מטלות והצעות נושאים לכתיבה ולקריאה, וזאת בהתאם למטרות ולציפיות שנקבעו מראש.

ג. התלמיד יקבל זמן מספיק לאירגון הנושא.

ד. התלמיד יקבל חיזוקים חיוביים על עבודותיו. התלמיד יתיעץ עם מורה הכיתה בכל זמן במשך התהליך.

ה. התלמיד יבחר את עבודותיו הטובות ביותר, וישים אותן בתיקיית הפורטפוליו (Wolf, '89).

המורה יסביר בכל אחד משלבי העבודה, מה ניתן עוד לעשות בדבר הכנת פרטים נוספים בנושאים שונים ובדבר חזרות ותיקונים קודמים. (Krest, '90)

ו. עיקרון נוסף חשוב בתהליך הפורטפוליו הוא ה"reflections" - ה"הרהרנות". מקור המושג הוא מתחום האמנות, התלמיד נדרש להרהר בקול או בכתב. התלמיד מקבל הנחיות מתאימות שיעזרו לו בכך. הוא יכול לרשום הערות, דעות, רגשות והרהורים בכל זמן שהוא.

ז. המעקב צריך להיות אינדיבידואלי ואינטנסיבי. (Krest, '90) לא רק התלמיד והמורה עוקבים אחר התהליך, אלא גם ההורים. ניתן לעשות זאת בשתי דרכים: האחת פורמלית: למשל להראות מבחני נורמה וקריטריון; והשנייה בלתי - פורמלית למשל: להראות ציונים של מבחנים שניתנו על אותו טקסט בהפרשי זמן, להציג ציונים של מבחנים על טקסטים שונים מדורגים מהקל אל הכבד. אפשר להראות לוח של שמות הספרים שקרא הילד מרצונו. או לספק דוחות ושאלונים של הערכה עצמית של הילד (Krest, '90) אפשר להציג דוחות קריאת ספרים בליווי הערכות וביקרות של הילדים עצמם. (Flood & Lapp, '90) נקודת-הראות של הפורטפוליו היא התפתחותית אבולוציונית, שום פריט אינו הולך לאיבוד. התלמידים משווים בין פריטים, שואלים שאלות חדשות, ומתקדמים. היכולת שלהם להבין לעומק את הפורטפוליו שלהם מתפתחת עם הזמן. בסוף השנה הם יודעים את ההיסטוריה של למידתם כמו סופרים. (Wolf, '89)

ח. יש לקבוע מטרות וציפיות מראש כדי לא לפגוע באיכות החומר. באופן זה יכלול התיק חומר רלוונטי וכל פריט בו יקדם את התלמיד בתחום שיבחר. מטרות וציפיות ייקבעו ע"י המורה והתלמיד יחד.

ט. דיון בחשיבות כל פריט הוא משמעותי. יש להדגיש שהציון הסופי תלוי בתיק הזה, ורצוי שהתלמיד ישמור עליו היטב. התייעוד חשוב לא רק לתלמיד, אלא גם להורים, להנהלה, ולכל המתעניין בתהליך רכישת המיומנויות שהיוו את מטרת הפורטפוליו. (Krest, '90)

י. יש להסביר את חשיבות כתיבת התאריך, המשמש לצורך מעקב אחר שלבי העבודה והתפתחות.

יא. יש לשמור את התיק במקום מסוים המיועד לכך, ולאפשר לתלמיד ולמורה גישה נוחה אליו.

דוגמא ספציפית להכנת פורטפוליו בהבנת הנקרא:

1. כשיש כמות גדולה של פריטים שהם תוצאה של קריאה רבה, יש לבקש מהתלמיד את הפריטים הטובים ביותר שלו.

2. התלמיד ינמק מדוע בחר בהם.

3. לאחר תקופה מסוימת אפשר להטיל עליו משימה מסוימת שהיא תוצאה של קריאה בפרק זמן מסוים, מדי ערב (לדוגמא, חצי שעה).
4. בסוף השליש, יבחר התלמיד את הפריטים האפקטיביים ביותר ויצוין נימוקים לבחירתו זו.
5. התלמיד יצוין מהו השוני בין הפריטים הנבחרים כאפקטיביים ביותר לבין האחרים.
6. התלמיד יתאר את מהלך העבודה ויצג בעיות שהתעוררו במהלכה.
7. התלמיד יציע פתרונות לבעיות.
8. התלמיד יצוין את המטרות שהציב לעצמו והאם הן התגשמו.
9. התלמיד יתכנן את המטרות הבאות. הערכת המורה תיעשה עפ"י המטרות והציפיות. (Rief, '90)

ההערכה באמצעות פורטפוליו בהשוואה להערכת הישגים סטנדרטית:

הערכה באמצעות תהליך הפורטפוליו	הערכת הישגים סטנדרטית
1. פורטפוליו מוכרב מ-data נתונים של פריטים (Krest, '90)	מבחן הישגים סטנדרטי הוא פריט ב-data על התקדמות התלמיד. (Krest, '90)
2. תהליך דינמי וא-טראקטיבי.	הערכה סטטית, חד משמעית. סופית. (Wolf, '89)
3. ההערכה נותנת תמונה אמיתית ומשמעותית של התפתחות התלמיד ביחס לתמונה קודמת לה. היא מתעדת התפתחות... (Krest '90)	הערכת הישגים של תלמידים ביחס לתלמידים אחרים באותו גיל או באותה רמה.
4. מטרתה לקדם את התפתחות התלמיד על בסיס כישוריו והישגיו הקודמים.	מטרתה להעריך את הישגי התלמידים, בהשוואה לאחרים. (Jervis, '89)
5. מספקת משוב מידי הנחוץ להמשך התפתחות אקדמית.	מספקת מידע מוחלט על הישגי התלמיד ביחס לחומר הנדרש.
6. מאירה את התקדמות התלמיד. עוזרת לפתח את הפוטנציאל המירבי. מחזקת יכולות של תלמיד.	מאירה חולשות.

זוהי הערכה סופית של ביצוע פיסת כושר שבאה לידי ביטוי במבחן. (Wolf, '89)	זוהי הערכה ערכית מעצבת. הדרגה שאליה הגיע התלמיד משמשת נקודת מוצא למטרה חדשה - חיפוש אסטרטגיות חדשות להמשך תפתחותו. הערכה זו מאירה ומגדירה בכל שלב ושלב את המטרה הבאה. (Valencia, '90)	7.
ההערכה באה מבחוץ. ונעדרת אחריות אישית. (Wolf, '89)	הדגש הוא אישי. האחריות על ההתקדמות חלה על התלמיד. מעורבותו של התלמיד היא אקטיבית. כך יש תוקף למידע, שאנו מקבלים על מהות הלמידה.	8.
מעוררת חרדות.	מפתחת ביטחון עצמי הדרוש ללומד הטוב לטווח ארוך. מעוררת הרגשת שליטה.	9.
הערכה זו היא הערכה של תוצר סופי, של נקודה מסויימת, היא אינה משקפת התקדמות. היא מלמדת שהטייטא הראשונה (לגליון מבחן) היא הקובעת והטובה. ההישג חשוב - ולא ההתפתחות. (Wolf, '89)	התיעוד הוא "חי ונושם". תלמיד מפרש הערות של אחרים ושל המורה. הוא נאבק על רעיונותיו. המאבק דינמי, מתקדם, מתמשך ומתפתח, במשך הזמן, הוא איננו דבר מושלם או מסתיים. (Valencia, '90)	10.
אינה דורשת מהתלמידים חשיבה, או שיקול דעת, הנדרשים בפיתוח ההערכה עצמית. (Wolf, '89)	פורטפוליו הינו כלי לפיתוח הערכה עצמית. הערכה זו תומכת בחיזוק דימוי עצמי חיובי של התלמיד. אינטראקציה מורה-תלמיד הנוצרת תוך כדי התהליך מרחיבה את המודעות המתה-קוגניטיבית, ומעמיקה את הבנת טבעו של התפקיד האקטיבי, שממלא התלמיד בהתליך הלמידה שלו. באמצעות שיטת הפורטפוליו המפתחת בעקביות את ההערכה עצמית, ניתן לעזור לתלמיד להיות בלתי-תלוי.	11.
שנואה על התלמידים, היו שמחים לוותר עליה. (Jervis, '89)	ההערכה מעוררת מוטיבציה להתנסויות נוספות. מתעדת לקיחת סיכונים בתהליך הלמידה ולפיכך יעילה יותר. (Krest, '90)	12.
תלמידים נוהגים לזרוק מבחנים לאחר שקיבלו את הציון (Krest, '90).	תלמידים שומרים על עבודותיהם.	13.
לעתים המבחן אינו מותאם לתלמיד.	פורטפוליו יכול להיות מותאם לכל גיל, לכל רמת יכולת ולכל רמת מוטיבציה. יש בו גיוון ואינטראקציה.	14.

המבחן עלול להיות בעל השפעה הרסנית על התלמיד, ולעתים אף מענה.
(Jervis, '89)

תהליך ההערכה באמצעות הפורטפוליו

ההערכה היא לעולם תהליך קשה. דיווח עליה גם הוא עניין קשה. עם זאת הפורטפוליו הוא במהותו student centered (Krest, '90) ובהיותו כזה הוא גמיש. לפיכך, גם צורות ההערכה עשויות להיות "תפורות" לפי מידותיו של התלמיד.

הערכת מיומנות הקריאה

אם רוצים ללמד קריאה כתהליך דינמי שבמהלכו נמצא הקורא באינטראקציה עם הטקסט ועם הקונטקסט - גם ההערכה של הקריאה צריכה להיות דינמית ואינטראקטיבית.

כיוון שתלמידים קוראים טקסטים אוטנטיים בכתה ובשעות הפנאי למטרות שונות, גם ההערכה צריכה לצמוח מקריאה אוטנטית בכתה ומחוצה לה - קריאה שתציג מיגוון של מטרות. ההערכה באמצעות הפורטפוליו, הנעשית תוך כדי תהליך הלמידה, משקפת רבגוניות של טקסטים ומטרות, ועונה על עקרון האוטנטיות של משימות, טקסט וקונטקסט. היא משקפת את תהליך הבנת הנקרא האמיתי שהוא תהליך אינטראקטיבי. הקורא, הטקסט והקונטקסט משפיעים על הקריאה, ומשפיעים זה על זה. כל אלה משפיעים על ה- "meaning construction".

כיוון שהקריאה היא תהליך מסובך ורב-פנים, גם ההערכה צריכה לדגום מיגוון גדול של תהליכים קוגניטיביים, תגובות אפקטיביות ופעילויות ליטרטיות. שיטת ההערכה באמצעות הפורטפוליו מאפשרת לא רק גיוון בטקסטים ובמטרות, אלא גם גיוון באינטרסים, במוטיבציה, בקריאה וולונטרית, בידע מתה-קוגניטיבי ובאסטרטגיות.

פורטפוליו להערכת הקריאה עשוי לכלול מגוון של פריטים. הוא עשוי לכלול תגובות כתובות, עבודות נבחרות של תלמיד, reading logs, checklists, השלמות בכתב, פרויקטים, רשמי-קול, מכשירי-וידאו, מבחני כתיבה שונים ופעילויות כתיבה קיימות.

כדי ששיטת הפורטפוליו תצליח בתחום הבנת הנקרא, צריך להציף את התלמיד בקריאה ככל האפשר. יש, כמובן, לאפשר זמן מספיק להתארגן תוך מתן בחירה חופשית לבחור פריטים לקריאה, יש להעניק חיזוקים חיוביים על נסיונותיו להבין את הנקרא, את הסופר, ואח"כ את עצמו.

הפורטפוליו עשוי לכלול מידע על מבחנים סטנדרטיים - פורמליים, כגון מבחני קריטריון ונורמה, המתקיימים ממילא בביה"ס, והוא עשוי לכלול הערכות נוספות, ציונים בשלבים שונים של התהליך, באופן שתראינה את ההתקדמות. (Flood & lapp, '89) הציונים האלה יכולים להיות חלק מהערכה בלתי - פורמלית.

Farr Tulley & Pritchard (1989) מציינים את ערכה של ההערכה הבלתי פורמלית כך שהיא

מסייעת לסטודנט ולהורה להבין את המידע על המתרחש בכיתה. ההערכה הזו מתרחשת בקונטקסט הטבעי של הכיתה. היא מספקת מידע למורה לקבלת החלטות תוך כדי תהליך ההוראה - למידה ברכישת מיומנויות שונות.

הציונים וההערכות עשויים להיקבע:

א. במספר מבחנים על אותו טקסט הניתנים בהפרישי זמן וזאת כדי לבדוק את השיפור בהישגים.

ב. במבחנים על טקסטים בעלי רמות קושי שונות, המדרוגים מן הפשוט אל המורכב יותר.

ג. דיווחים של קריאה וולנטרית. דיווחים אלה הראו בברור שילדים צריכים לקרוא הרבה כדי להיות קוראים טובים. (Andrson Wilson & Fielding, '88). כמו כן, נמצא הבדל בין קריאת חובה לקריאה וולנטרית. לשנייה ניתן היתרון. לפיכך יש לעודד את הקריאה הוולנטרית; יש לציין אותה ויש לדווח עליה. Greaney (1980) מציע לתעד זאת בפורטפוליו ע"י גרף המתאר את ההתקדמות בקריאה במשך הזמן. אפשר גם לתת חיזוקים חצוניים (external tokens) כדי להפעיל את הילדים לקריאה מוגברת.

ד. אפשר לבקש מתלמיד להעריך ספר. (Marrow & Weinstein '86)

ה. דברי ההערכה של תלמיד על ספר שקרא גם היא דרך אפקטיבית להשיג מידע על התקדמותו. ניתן לעשות זאת ע"י שאלות או ע"י דו"ח אישי. (Wixon, '84) כל אלה מוכנסים לתיק הפורטפוליו.

ו. עידוד לקריאה רבה ככל האפשר מפתח את המודעות של התלמיד לתהליכים הפנימיים של עצמו (אינטרוספקציה ורטרוספקציה) בהבנת הנקרא, ובעקבותיה מתפתחת ההערכה העצמית שלו. (Rief, '90)

הערכת מיומנות הכתיבה:

הערכת מיומנות הכתיבה גם היא גמישה ומותאמת לתלמיד. (גיל, רמת יכולת, רמת מוטיבציה). עיון במאמרים הנ"ל מאפשר לעמוד על כמה שיטות:

א. לא כל פריט חייב לקבל ציון. כך תלמידים יעזו להתנסות בהבעה בכתב. מחקרים הראו שתלמידים מנסים יותר לכתוב על רעיונות שלא היו מעיזים לכתוב עליהם אילו ידעו שפריטים אלה מקבלים ציון. הרגשת החופש נותנת תעוזה להתנסויות, ויש בה כדי לעודד יצירתיות, יוזמה ומקוריות.

ב. זמני הבדיקה נקבעים בהתאם לרמת הכתה, לגיל ולמטרה. אם נדרש זמן רב לכתיבה אפשר לדחות את הבדיקה. (Krest, '90)

ג. לצורך איזון בין הצרכים האינדיבידואליים והנכונות להשגת המיומנויות, לבין ההערכה הריאליסטית המראה את ההישג ברכישת המיומנויות בהשוואה לציפיות ולתלמידים אחרים - ניתנו במחקר של Krest שני ציונים: ציון פורטפוליו לראשון, וציון על תוצר סופי אחד שבוחר התלמיד - לעניין השני.

ציון הפורטפוליו ניתן עפ"י 3 דרגות, בהתאם לציפיות המורה:

- High Order Concerns - ציפיות בתחום של אירגון ובהתפתחות הכתיבה.
- Middle Order Concerns - ציפיות בתחום רמת הסגנון, המבנה, והתחביר.
- Low Order Concerns - ציפיות בתחום רמת הכתיב, הפיסוק ואוצר המילים.

ד. מתן הציון לתלמיד בהתאם לרמתו, נעשה ע"י גיוון במשקל הניתן לציון הפורטפוליו לעומת הציון הניתן על התוצר הסופי.

לדוגמא: כדי לעודד את החלשים - ציון הפורטפוליו יהיה 75%, וציון התוצר הסופי יהיה 25% מהציון הכולל. כדי לדרבן תלמידים להגיע לרמה גבוהה, לקראת כניסה לאוניברסיטה, ינתן משקל הפוך. (Krest, '90)

ה. בכיתות רבות נקבע שקלול במהלך הדיון בין התלמידים למורה. (Krest, '90) מציינת, כי הרוב נתנו בין 60% - 40% לפורטפוליו.

ו. המורה יכול להכניס לפורטפוליו ביוזמתו modes חדשים בכתיבה. יש כמובן צורך להסביר לתלמידים שכשם שיש גיוון בנושאים כך יש סוגים שונים של הבעה בכתב. רק בעזרת הסבר ושיכנוע ניתן לעודד תלמידים להתנסות באופנים חדשים ושונים של כתיבה.

סיכום

רוב העבודות שפורסמו עד שנות ה-90 היו תכניות פורטפוליו בתחומים רבים ושונים. רובם היו פרויקטים נסיוניים שדווחו על תוצאות חיוביות, ורובם נעשו בארצות-הברית. מקצתם פרויקטים מחקרניים. (בד"כ איכותיים).

הבעיות העיקריות הן:

- א. הבעיות הפסיכומטריות של הערכת התיק.
- ב. הבעיה הפרקטית ביישום תכנית פורטפוליו. היישום קשה ומסובך; המערכת הקיימת לא בנויה לעבודה מסוג זה; מהמורים נדרשת עבודה רבה - בלתי מתוגמלת.

פתרון הבעיה הראשונה יקבע אם הפורטפוליו ימשיך להתקיים בשנים הבאות, וכאשר יוכח ככדאי יימצאו הפתרונות הפרקטיים ליישומו.

רוניק, רן. "הפתעה: אין יותר מבחני פתע ביסודיים". העיר, 6 מאי 1994.

- Anderson R.Wilson,P & Fielding L (1988). Growth in Reading and how children spend the time outside school. **Reading Research Quarterly** vol, 23. p, 285 - 303.
- Clark, G & Zimmerman, E. (1983) Identifying Artistically Talented Students **School Arts** vol, 83 n, 3. p, 26 -31.
- Cole, D.J. Lasley Thomas Ryan Charles. W. Swingan, H. Tillman, B. Uphoff, J. (1989). Developing Reflection in Educational course work via the Professional portfolio **Journal of the Georgia Asso of Teacher Educators**. vol, IV No 1.
- Farr, R Tulley M. & Pritchard, R. (1989). Assesemnt Instruments & Techniques used by the content area teacher, in **content area Reading & Learning. Instructional Strategies**. edited by Lapp, D. Flood, J. & s Farnan, n, Eng. Cliff. NJ Prentice Hall.
- Flood, J. Lapp, D. (1989). Reporting reading progress; A comperison portfolio for parents. **Reading Teacher** vol, 42. n.7. p. 508 -514.
- Fredrick County Board of Education, (1983). **Career skills through English**. Grade 10. Board of Education Frederick County 115 east church st. Frederick M.D. 21701. p. 111.
- Greaney, (1980). Factors Reelated to the amount & type of Leisure Reading. **Reading Research Quarterly**. Vol, 15. n,3. p, 337 - 357.
- Jervis, K. (1989). Daryl takes a test. **Educational Leadership** Vol, 46/7.
- Johns, J,L. (1990). **Literacy Portfolios** ED.319020.
- Krest, M. (1990). Adapting the protfolio to meet student needs. **English Journal** vol, 79. n,2. p. 29 - 34.
- Mills, R,P. (1989). Portfolios Capture Rich Array of Students Performance **School - Administrator**. Vol, 46. n,11. p. 8 - 11.
- Marrow, L. & Weinstein,C.s. (1986). Encouraging Voluntary Reading; The impact of a culture program of children's use of literacy centers. **Reading Research Quarterly**. Vol, 21. p, 339 - 346.
- Rief, L. (1990). Finding the value in Education: Self Assessment in a middle school classroom. **Educational-Leadership**. Vol, 47. n,6. p. 24 - 29.
- Sansregret, M. (1985). Recognition of Prior Learning. **The Portfolio Student's Guide**. Sainte Anne de Bellevue Quebec.
- Sansregret, M. & Ekstorm, R,B. (1984). Awarding Educational Credit for Women's Unpaid Work. **Paper** presented at the International Interdisciplinary Congress on Women. Groningen The

Netherlands.

- Simmons, J. (1990). Adapting Portfolios for large-Scale use. **Educational Leadership** vol. 47. n.6. p. 24.
- Terry, G.L. & Others. (1983). The portfolio process in professional development. **Paper** presented at the annual Meeting of the Americal Association of Colleges for Teacher Education. Detroit feb, 22 - 25.
- Valencia, Sheila. (1990). A portfolio approach to classroom reading assessment; The whys, whats, and hows. **The Reading Teacher**. vol, 43. n.4.
- Wilson, R. (1990). More colleges are offering credit to older students for their experiences on the job or at home. **Chronicle of Higher Education** vol, 36. n.30. p, 35 - 36.
- Wixon, K. et al. (1984). An interview for Assessing Stuent's Perceptions of Classroom Reading Tasks. **The Reading Teacher**. vol, 37. p, 346 - 356.
- Wolf, D.P. (1989). Portfolio Assessment; Sampeling Student Work. **Educational Leadership**. vol, 46. n.7. p, 35 - 39.
- Woodrow, A. (1989). Skills Assessment & Vocational Guidance for the Unemployed. Furter Education Unit London. ,11e
- (1990) Portfolio illuminates the path for Dynamic Interactive Readers Secondary Perspectives. **Journal of Reading** vol, 33. n.8. p, 644-647.